

Duch Święty

Wiara w Ducha Świętego wyznawana w księgach wyznaniowych luteranizmu nie koncentruje się na Nim jako na osobie. Jego boskość jest jedynie potwierdzona w pierwszym artykule Wyznania augsburskiego O Bogu. Istotne jest raczej jego działanie. Tak opisuje je Marcin Luter w Małym katechizmie: „Wierzę, że ani przez własny rozum, ani przez siły swoje w Jezusa Chrystusa, Pana mego, uwierzyć ani z Nim połączyć się nie mogę, ale że mnie Duch Święty przez Ewangelię powołał, darami swymi oświecił, w prawdziwej wierze poświęcił i utrzymał; tak jak całe chrześcijaństwo na ziemi powołuje, zgromadza, oświeca, poświęca i w prawdziwej, jedynej wierze w Jezusa Chrystusa utrzymuje; w którym to chrześcijaństwie mnie i wszystkim wierzącym codziennie wszystkie grzechy obficie odpuszcza, a dnia sądnego mnie i wszystkich umarłych z martwych wskrzesi i mnie wraz ze wszystkimi wierzącymi da żywot wieczny w Chrystusie. To jest istotną prawdą!” (Mały katechizm, Część druga, Trzeci artykuł).

Duch Święty sprawia wiarę, a co za tym idzie życie chrześcijańskie. Jest ono Jego dziełem zarówno w wymiarze indywidualnym jak i wspólnotowym – Kościele. Wyznanie augsburskie do opisu działania Ducha Świętego z Małego katechizmu dodaje: „[Jezus Chrystus] wstąpił na niebiosa, aby zasiąść po prawicy Ojca oraz rządzić i wiecznie panować wszelkiemu stworzeniu, aby wierzących weń uświęcać przez zesłanie do ich serc Ducha Świętego, który rządzi, pociesza i ożywia oraz broni ich przed diabłem i mocą grzechu.” (Wyznanie augsburskie, art. III). Pokazuje one ścisłą łączność dzieła Ducha Świętego w człowieku z dziełem zbawczym Jezusa Chrystusa. Duch Święty jest tym, który uświęca wierzących. Tak też zatytułowany został III artykuł Apostolskiego Wyznania Wiary w Małym katechizmie przez Marcina Lutra.

Duch Święty działa w środkach łaski

Wyznanie augsburskie zna też Ducha Świętego jako tego, który budzi wiarę: „Abyśmy tej wiary dostąpili, ustanowiona jest służba nauczania Ewangelii i udzielania sakramentów. Albowiem przez Słowa i sakramenty, jak gdyby przez środki, udzielany jest Duch Święty, wzniecający wiarę, gdzie i kiedy Bóg zechce, w tych, co słuchają Ewangelii.” (Wyznanie augsburskie, art. V). Wiara, o której tutaj mowa, to zbawcza wiara, o której mówił artykuł IV O usprawiedliwieniu. Duch Święty swoją zbawczą działalność łączy z zewnętrznymi środkami łaski: nauczaniem Ewangelii i sakramentami, Słowem i sakramentem. To właśnie wyraża reformacyjna zasada *solum Verbum* – jedynie Słowo, która sprzeciwia się tym, „którzy sądzą, że Duch Święty zstępuje na ludzi bez zewnętrznego słowa, przez własne ich przygotowania i uczynki.” (Wyznanie augsburskie, art. V).

Udzielanie środków łaski jest przedmiotem służby Kościoła i zostało zastrzeżone dla pełniących tę służbę: „Kościół nasz nauczają o porządku w Kościele, że nikt nie powinien w nim nauczać publicznie lub udzielać sakramentów, jeśli nie jest należycie powołany” (Wyznanie augsburskie, art. XIV). Wyjątkiem tutaj jest udzielenie Chrztu w wypadku zagrożenia życia chrzczonego, kiedy to do jego udzielenia jest powołany każdy chrześcijanin na mocy powszechnego kapłaństwa wszystkich wierzących. By taki Chrzest był ważny musi być wykonany w imię Trójjedynego Boga: Ojca, Syna i Ducha Świętego, a chrzczonego musi zostać polany wodą.

Zakon i Ewangelia

Zwiastowane Słowo jako środek łaski łączy się z nauczaniem M. Lutra o Zakonie i Ewangelii. Zakon jest pierwszym Słowem Boga, w którym ujawnia się jego gniew. Jest Słowem sądu, który uświadamia człowieka o jego grzeszności. „Naczelnym zaś przeznaczeniem i mocą oddziaływania Zakonu jest to, by ujawniał grzech pierworodny i wszystkie jego skutki i ukazywał człowiekowi, w jak straszliwy sposób jego natura upadła i jak do głębi i całkowicie jest zepsuta. Zakon powiada, że człowiek ani nie ma Boga, ani o Boga nie dba, a oddaje cześć bogom cudzym – więc mówi to, w co by człowiek przedtem i bez Zakonu nie był uwierzył. W ten sposób zostaje on przerażony, powalony, popada w powątpiewanie o sobie i z bojaźnią pożąda pomocy, a nie wiedząc, dokąd by uciec, zaczyna gniewać się na Boga i ze zniecierpliwienia przeciwko Niemu szemrać.” (Artykuły Szmalkaldzkie, III, 2). Człowiek poddany działaniu Zakonu doprowadzany jest do prawdziwej pokuty: „Ta służba Zakonu utrzymana jest w Nowym Testamencie i on spełnia ją w nim (...) I to więc jest ten piorun Boży, którym On powala i jawnych grzeszników, i obłudników i zwiastuje, że nikt nie jest sprawiedliwy, lecz wszystkich doprowadza do lęku i rozpacz. (...) To nie jest skrucha czynna lub sztuczna i wymuszona, lecz skrucha bierna, udręka sumienia, prawdziwy ból serca i odczucie grozy śmierci. Tak mianowicie zaczyna się prawdziwa pokuta. I ten człowiek słyszy potem ogłoszony sobie wyrok, który brzmi: Kimkolwiek jesteście, jesteście niczym, czy jesteście jawnymi grzesznikami, czy we własnym wyobrażeniu jesteście świętymi, wszyscy musicie stać się innymi, aniżeli jesteście teraz, i postępować inaczej, aniżeli teraz postępujecie – kimkolwiek doprawdy jesteście, wielcy, mali, potężni, święci. Jednym słowem, tutaj nikt nie jest sprawiedliwy, święty, nabożny.” (Artykuły Szmalkaldzkie, III, 3).

To działanie Zakonu niszczyłoby człowieka, strącało go do piekła, jeśliby „do tej roli pokuty Nowy Testament od razu dołącza pociechę i obietnicę łaski Ewangelii, której trzeba wierzyć, jak powiada Chrystus w Ewangelii Marka 1, 15: „Pokutujcie i wierzcie Ewangelii” – to znaczy: stańcie się innymi i postępujcie inaczej, i wierzcie mojej obietnicy.” (Artykuły Szmalkaldzkie, III, 3). Ewangelia to obietnica, ostatnie słowo Boga, słowo łaski o zbawieniu darmo, ze względu na Chrystusa, o przebaczeniu grzechów i pojednaniu z Bogiem. „Teraz powrócimy do Ewangelii, która nie w jeden tylko sposób udziela nam rady i pomocy przeciwko grzechowi. Bóg bowiem jest przebogaty i szczodry w swojej łasce i dobroci” (Artykuły Szmalkaldzkie, III, 4).

Zakon i Ewangelia są zawarte w Słowie Bożym, które jest nam przekazane w Piśmie Świętym. Nie można ich jednak odpowiednio utożsamiać z Księgami Mojżeszowymi, w których przekazano Boże Prawo (Zakon) dla ludu wybranego, czy też z Ewangeliami w Nowym Testamencie. Zakon i Ewangelia w luterańskim rozumieniu tych terminów występują w całym Piśmie Świętym, często tuż obok siebie. Sztuką i darem Ducha Świętego jest ich rozróżnienie.

Sakramenty

Drugim obok zwiastowanego Słowa środkiem łaski, przez które działa Duch Święty, są sakramenty. Zgodnie z przyjętą w Lutrowych Katechizmach augustyńską definicją sakramentu: „Niech dołączy się słowo do elementu, a powstaje sakrament” za

sakramenty luteranizm uznaje Chrzest i Wieczerzę Pańską. Zgodnie z definicją Augustyna sakramentem jest więc zewnętrzny znak połączony ze Słowem Bożej obietnicy, którą złożył Chrystus ustanawiając oba z nich. W początkowym etapie rozwoju Reformacji w Wittenberdze rozważano także sakramentalny charakter pokuty i absencji, która podobnie jak inne sakramenty niesie ze sobą obietnicę odpuszczenia grzechów, ale z czasem zwyciężył pogląd, że nie ma ona własnego zewnętrznego znaku i jest integralną częścią Chrztu.

Ich pożytkiem jest odpuszczenie grzechów, życie i zbawienie: „Co daje lub co sprawia Chrzest? Sprawia odpuszczenie grzechów, wybawia od śmierci i diabła i daje zbawienie wieczne wszystkim, którzy wierzą w to, co mówią słowa i obietnice Boże. (...) Jaki pożytek przynosi takie spożywanie i picie? Na to wskazują nam słowa: za was się daje i wylewa na odpuszczenie grzechów. To jest, że w sakramencie przez te słowa udzielone nam zostaje odpuszczenie grzechów, życie i zbawienie; bo gdzie jest odpuszczenie grzechów, tam też jest życie i zbawienie” (Mały katechizm, Część czwarta i piąta, Pytanie drugie), a także mają utwierdzać wiarę przystępujących do nich: „Kościół nasz uczy, że sakramenty są ustanowione nie tylko znakami rozpoznawczymi wśród ludzi, lecz raczej znakami i świadectwami woli Bożej wobec nas, aby pokrzepiały i utwierdzały wiarę tych, co przystępują do sakramentów” (Wyznanie augsburskie, art. XIII).

Sakramenty są ważne niezależnie od godności osoby udzielającej ich: „Chociaż Kościół jest właściwie zgromadzeniem świętych i szczerze wierzących, to jednak ponieważ w tym życiu wielu obłudników i złych ludzi jest pomieszanych z godnymi, przeto można przystępować do sakramentów, których udzielają niegodni, według słów Chrystusowych: „Na mównicy Mojżeszowej zasiedli uczeni w Piśmie i faryzeusze” itd. Sakramenty zaś i Słowo są skuteczne ze względu na ustanowienie i nakaz Chrystusowy, choćby ich niegodni udzielali.” (Wyznanie augsburskie, art. VIII).

Jednak by móc skorzystać z przyobiecanych w nich darów konieczna jest wiara przyjmującego sakrament: „Jak może woda tak wielkie rzeczy czynić? Woda wprawdzie tego nie czyni, ale Słowo Boże, które jest z wodą i przy wodzie, tudzież wiara, ufająca temu Słowu Bożemu połączonemu z wodą (...) Kto godnie przyjmuje ten Sakrament [Wieczerzy Pańskiej]? ten tylko jest prawdziwie godny i należycie przygotowany, kto ma wiarę w te słowa: Za was się daje i wylewa na odpuszczenie grzechów. Kto zaś tym słowom nie wierzy lub powątpiewa, ten nie jest godny i nie jest przygotowany, gdyż owe słowa: „Za was” wymagają serc prawdziwie wierzących.” (Mały katechizm, Część czwarta i piąta, Pytanie trzecie); „...sakramenty są ustanowione (...) aby pokrzepiały i utwierdzały wiarę tych, co przystępują do sakramentów. Dlatego należy przystępować do sakramentów z wiarą, która ufa obietnicom, jakie są przez nie objawiane i zapowiedziane.” (Wyznanie augsburskie, art. XIII).

Literatura podstawowa:

Księgi Wyznaniowe Kościoła Luterańskiego, wyd. Wydawnictwo Augustana, Bielsko-Biała 2003.

Wyznanie augsburskie (Konfesja Augsburska) z 1530 r. Część pierwsza, przeł. z

niemieckiego A. Wantuła, w: Wyznanie augsburskie (Konfesja Augsburska) z 1530 roku. 95 też ks. Marcina Lutra z 1517 roku, seria: Biblioteki Klasyki Ewangelickiej, t. 1, wyd. Wydawnictwo Augustana, Bielsko-Biała 1999, ss. 25-45.

Giertz B., Wierzyć po ewangelicku, wyd. Wydawnictwo Augustana, Bielsko-Biała 1994, ss. 70n.77-87.

Grane L., Wyznanie augsburskie. Wprowadzenie w podstawowe myśli Reformacji luterańskiej, wyd. Wydawnictwo Augustana, Bielsko-Biała 2002, ss. 64-75.92-95.138-143.

Sauter G., Podstawowe pytania wiary, wyd. Wydawnictwo Augustana, Bielsko-Biała 1997, ss. 11-43.

Uglorz M., Marcin Luter. Ojciec Reformacji, wyd. Wydawnictwo Augustana, Bielsko-Biała 1995, ss. 144-152.

Uglorz M., Zarys nauki Kościoła luterańskiego, w: Świadectwo wiary i życia. Kościół luterański w Polsce wczoraj i dziś, wyd. Wydawnictwo Augustana, Bielsko-Biała 2004, ss. 45-47.

Więcej na ten temat:

Chwastek D., Zakon i Ewangelia w teologii Marcina Lutra, „Studia Humanistyczno-Teologiczne” t. 1-2: 2004, wyd. Wydawnictwo Augustana, ss. 139-156.

Maciuszko J. T., Luterańskie Księgi Wyznaniowe o Duchu Świętym, w: Z Duchem Świętym w trzecie tysiąclecie. Materiały z sesji naukowej, wyd. Uniwersytet Śląski. Filia w Cieszynie, Cieszyn 2002, ss. 49-54.

Niemczyk W., Nauka o Zakonie i Ewangelii, w: Teologia wiary. Teologia ks. dra Marcina Lutra i ksiąg wyznaniowych Kościoła luterańskiego, red. M. Uglorz, wyd. Wydawnictwo Augustana, Bielsko-Biała 2007, ss. 286-296.

Nowak D., Nauka o Duchu Świętym w świetle teologii ks. dra Marcina Lutra i Ksiąg Symbolicznych, „Studia Humanistyczno-Teologiczne” t. 1 (1): 2003, wyd. Wydawnictwo Augustana, ss. 161-191.

Uglorz M., Duch Święty w trynitarno-soteriologicznej-eklezjologicznej perspektywie, w: Z Duchem Świętym w trzecie tysiąclecie. Materiały z sesji naukowej, wyd. Uniwersytet Śląski. Filia w Cieszynie, Cieszyn 2002, ss. 85-96.

Uglorz M., Parakletus – Christus praesens, „Rocznik teologiczny” r. 33: 1991, z. 2, wyd. Chrześcijańska Akademia Teologiczna, ss. 5-24.

Sojka J., Czym jest Kościół, „Warto” r. 2010, z. 3, wyd. Wydawnictwo WARTO Centrum Misji i Ewangelizacji Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, ss. 20n.

Sojka J., O przyjmowaniu sakramentów, „Warto” r. 2011, z. 4, wyd. Wydawnictwo WARTO Centrum Misji i Ewangelizacji Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, ss. 41-43.

Sojka J., O służbie Kościoła, „Warto” r. 2009, z. 2, wyd. Wydawnictwo WARTO Centrum Misji i Ewangelizacji Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, ss. 6-8.